

**R. P. Fr. Ioannis Poncii, Corcagia-Hiberni, Ordinis Ff.
Minorvm, Sacrae Theologiae Lectoris Ivbilati, Olim in
Collegio Romano S. Isidori Primarij Professoris;
Philosophiae Ad Mentem Scoti Cursus Integer**

Poncius, Joannes

Lugduni, 1659

8. Quonam actu intellectus faciat ens rationis, & an fieri possit ab omni
intellectu.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-95688](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-95688)

esse, ubi non sunt; unde habet hanc apprehensionem: illa res, quæ est ibi, est homo, sed hanc: illud quod ego concipio interne, nempe homo, est ibi, ubi tamen non est, cum alia res supponatur esse ibi. Intellectus autem bene potest mediante discursu, erroneo tamen, iudicare quod illa res, quæ proponitur à longe, sit alia res.

Responderi etiam potest secundò, quod sensus internus etiam si iudicaret illam rem, quam videt verbi gratia columnam, esse hominem, non habeat hoc iudicium quod illa res secundum totam illam rationem, quam habet à parte rei, sit homo, aut similis homini, sed quod secundum illam imperfectam rationem, secundum quam ipsum concipit à longe, sit similis homini secundum aliquam rationem repertam in homine; res autem illa, ut sic, non est impossibile, sed aliquid reale, nam homo convenire potest cum columna realiter in aliqua proportionem colorum, & figuræ.

Per hæc patet, à fortiori contra eundem Arriagam, sensus externos non facere entia rationis, nam sine dubio minus id debent posse facere, quam imaginatiua; quæ magis ad rationem accedit, quod si placeret in particulari examinare, quæ de hoc assert hic author, facile esset vel omnia, vel maiorem partem refellere.

CONCLUSIO. II.

81. *Voluntas non potest facere ens rationis.* Hæc est longe communior, & ex Scotistis eam tenet *Merinerus hic quaest. 4.* est autem contra quosdam alios Scotistas.

Probat ab aliquibus, quia ens rationis, ut ex ipso nomine constat, dicit ordinem ad rationem tanquam ad causam sui, propterea enim vocatur ens rationis, quia à ratione causatur, ergo nequit fieri ab alia causa, quæ non sit ratio, & consequenter nequit fieri à voluntate. *Hæc probatio non urget*, quia licet etymologia nominis ens rationis desumatur à ratione, tamen ex usu authorum omnium iam communiter sumitur pro omni ente, quod non est reale; unde si posset facere voluntas, aut alia potentia non intellectiva aliquid ens, quod non est quid reale, posset facere ens rationis, quantumvis ipsamet non esset ratio; unde ut cognoscatur an voluntas possit facere ens rationis, debet videri, an possit facere aliquid ens, quod non sit reale.

82. *Probat ergo aliter*, quia voluntas nequit facere ens rationis, nisi possit dare ipsi esse obiectivum, sed nequit dare ipsi tale esse; ergo nequit ipsum facere. Probat maior, quia effectio entis rationis consistit in dando ipsi tale esse, probatur minor, quia voluntas nequit dare esse obiectivum entibus realibus, quæ intendit, ergo neque entibus rationis, à paritate rationis. Probat eadem minor secundò, quia voluntas non potest tendere in vllum ens rationis, nisi in illud, quod proponitur ipsi ab intellectu, & quod consequenter habet esse suum intentionale antecederet productum, ergo non est dicendum quod ipsamet det ipsi esse intentionale.

Dices: quamvis vnum ens rationis producat ab vno intellectu, potest tamen cognosci ab alio intellectu, & consequenter recipere ab ipso esse intentionale, ergo quamvis præsupponeretur ens rationis productum ab intellectu, hoc tamen non obstante, posset produci à voluntate.

Contra, quia productio entis rationis per vnum intellectum non necessario requiritur ad hoc, ut alius intellectus ipsum intelligat, ac producat, sed omnino impertinenter se habet ad hoc, ut patet ex eo quod secundus intellectus possit ipsum intelligere eodem modo, siue primus intellectus ipsum produxit ante, siue non: sed voluntas non potest tendere in ens rationis, nisi concipiatur ac producat per intellectum; unde illa productio ipsius per se requiritur, ut possit voluntas tendere in illud, atque ideo debet dici quod voluntas ipsa non habeat virtutem productivam ipsius.

83. *Obiicies primò* Doctorem 1. dict. 16. n. 14. dicentem, omnem potentiam collatiuam posse comparare suum obiectum ad aliud, & in eo sic comparato causare respectum rationis: sed voluntas est potentia collatiua; ergo.

Respondeo Scotum intelligendum in sensu fundamē-

tali, non vero formali, vult enim solum quod eo modo, quo intellectus per actum comparativum causet respectum rationis, etiam voluntas, quandoquidem sit potentia collatiua, seu comparatiua, causet respectum rationis: sed ex dictis intellectus non causat respectum rationis per actum comparativum, nisi fundamentaliter, quatenus scilicet per illum actum ponit fundamentum sufficiens excogitandi vnum respectum rationis in obiecto comparato, ergo eodem tantum modo dicendum est quod voluntas causet ens rationis per actum comparativum.

Confirmatur hoc: quia Scotus quodl. 3. describens ens rationis strictum, de quo hic loquimur, propterea scilicet ens rationis, opponitur enti reali, expresse ait illud esse ens rationis, quod præcise habet esse intellectu considerante, ergo non potest esse mens ipsius, quod ens rationis oppositum enti reali possit fieri ab alia vlla potentia; per quod etiam consumatur præcedens conclusio autoritate Scoti.

84. *Obiicies secundò ex Fonte*: secundum Scotum voluntas affectu simplici appetit æqualitatem Dei, quæ est impossibilis, & consequenter ens rationis, ergo facit ens rationis.

Respondeo negando consequentiam: quia sicut appetendo ens reale non facit ens reale, ita etiam appetendo ens rationis, non facit ens rationis.

Dices: quamvis intellectus cognoscendo ens reale non faciat ens reale, tamen cognoscendo ens rationis facit ens rationis; ergo quamvis voluntas appetendo ens reale non faciat ens reale, tamen appetendo ens rationis posset facere ens rationis.

Respondeo negando consequentiam, quia ideo intellectus concipiendo ens rationis, facit ens rationis, quia non competit enti rationis alio modo fieri, quam concipiendo, & quia non præsupponit ipsum factum necessario ab alia causa, sed ens rationis potest fieri alio modo quam volendo, & semper præsupponitur sic factum antequam, & quando voluntas facit illud, ergo non potest dici fieri à voluntate, quamvis voluntas tendat in illud.

CONCLUSIO III.

85. *Ens rationis à solo intellectu fieri potest.* Hæc est iuxta tertiam sententiam, & sequitur manifeste ex dictis, tum quia certum est fieri ab intellectu dum ipsum concipit, quia tum recipit ab ipso esse intentionale, seu esse obiective in intellectu; tum quia non potest assignari alia potentia, à qua fiat, quandoquidem non fiat, nec à voluntate, nec à potentiis materialibus internis aut externis; ergo à solo intellectu fieri potest, & à nulla alia potentia aut causa.

QUESTIO VIII.

Quonam actu intellectus faciat ens rationis, & an fieri possit ab omni intellectu.

86. *Intellectus potest habere plures actus*; primò enim potest habere simplicem apprehensionem alicuius rei, siue simplicis, siue compositæ, ut quando apprehendit vnum hominem, v. g. aut plures, nihil affirmando vel negando de ipsis, & hic actus vocatur prima operatio intellectus. Secundò potest habere alium actum, quo absque discursu iudicat aliquid esse, vel non esse tale, ut si dicat interne: *Petrus existit. Petrus est bonus. Paulus non est in calo. Ioannes non existit.* Et hic actus vocatur secunda mentis operatio. Tertiò potest habere talia iudicia mediante discursu; & actus, quo sic iudicat, vocatur tertia mentis operatio.

Rursus potest intellectus habere actus rectos, actus reflexos, & actus comparativos. Actus rectus vocatur ille, quo cognoscit aliquid directe, siue apprehendendo, siue iudicando cum discursu, aut sine discursu, non reflectendo supra suam cognitionem, siue non considerando res, ut sunt à se cognitæ; ut quando aliquis cognoscit Petrum, aut montem. Actus reflexus est quando considerat quis rem ut à se cognitam, ut si quis postquam directe cognoscit Petrum, velit reflectere & considerare Petrum à se cognitum, aut Petrum habere à cognitione sua aliquam rationem, quam

Quomodo voluntas facit ens rationis secundum Scotum.

Solut intellectus facere potest ens rationis.

Quis actus rectus intellectus.

Quis reflexus.

Voluntas non facit ens rationis.

Probatio vera. Voluntas non dat esse obiectivum rebus.

Qui
compa-
ratiuus.

quam ante non habuit. *Actus comparatiuus* est quando considerat intellectus aliquid cum ordine ad aliud, ut si quis cognoscat animal esse prædicabile de homine, aut Petro, aut Ioannem esse dominum Pauli, aut Deum esse creatorem mundi, siue hoc faciat simpliciter apprehendendo, siue iudicando cum discursu, aut sine discursu. Quæritur ergo in prima parte quæstionis, quoniam ex his actibus possit intellectus fabricare ens rationis: quia de re varij sunt modi dicendi, quos prolixum esset recensere, cum res ipsa facile decidi possit.

CONCLUSIO I.

Quæ-
que actu
potest in
tellectus
dare esse
obiecti-
uum enti
rationis.

87. Si sufficiat ad ens rationis producendum, quod sit obiectum in intellectu, potest fieri per quemcumque actum intellectus, ex prædictis. Probatur quia potest intellectus apprehendere ipsum: & iudicare ipsum existere & esse ens reale, aut non esse ens reale, & hoc cum discursu aut sine discursu. Item potest directe apprehendere ipsum, & comparare ipsum ad aliud, & per cognitionem reflexam cognoscere ipsum esse à se cognitum: sed per quemcumque ex his actibus ens rationis habet esse obiectiue in intellectu, hoc enim nihil aliud est, quam terminare cognitionem intellectus: ergo si nihil aliud requiratur ad faciendum ens rationis, quam quod habeat esse obiectiue in intellectu, per quemlibet ex prædictis actibus potest fieri ens rationis: nec propterea in hoc video esse posse controuersiam ullam realem.

CONCLUSIO II.

Quomo-
do non
posset
fieri per
primam
opera-
tionem.

88. Si non sufficiat ad fabricationem entis rationis dare ipsi esse obiectum, sed ulterius requiratur quod indicetur existere à parte rei, vel per se absolute, vel in aliquo subiecto per modum forme, aut partis, tum non poterit fieri per primam operationem intellectus, hoc est per simplicem apprehensionem ullam, bene tamen potest fieri per secundam, aut tertiam operationem, & per actus rectos ac reflexos. Hæc etiam videtur esse extra controuersiam, & patet prima pars, quia per primam operationem nequit quis aliquid iudicare. Secunda pars patet, quia potest quis & sine discursu, & cum discursu, falso tamen, iudicare aliquid existere, quod non possit existere tertia etiam pars patet, quia potest quis iudicare directe, quod Sacramenta possint physice creare gratiam, aut non possint, & tum directe iudicat alterutro ex illis actibus, quod existat in illis aliquid impossibile, ut est euident, ergo potest cognitione directa, seu non reflexa facere ens rationis. Rursus, potest iudicare quod paries à se cognitus habeat esse cognitum per cognitionem passiuam vitalem in ipso pariete inharerentem, & tum faciet ens rationis per actum reflexum.

89. Solum iam, quantum ad primam partem, manet dubium, quidnam reuera requiratur ad fabricandum ens rationis, seu uter dicendi modus ex duobus iam propositis sit præferendus: sed ut bene aduertit *Suar. disp. 54. sect. 2.* controuersia est de nomine, & apud Thomistas communiter videtur posterior modus loquendi esse communior, nimirum quod requiratur ad effectiorem entis rationis iudicium falsum, & non sufficiat quæcumque cognitio eius. Sed apud Scotistas prior modus loquendi est satis vulgaris, & quidem appositus: cum enim ens rationis non habeat aliud esse extra causas, quàm esse intentionale, seu cognosci, seu esse obiectiue in intellectu, cur non posset dici habere suam existentiam per quemcumque actum, per quem cognoscitur? Sed quia tamen quæstio est plane de nomine, non est multum cum illo contendendum de sua acceptione, sed quod in similibus quæstionibus semper fieri oporteret, prius quam cum illo circa fabricam entis rationis controuersia esset ineunda, conueniendum esset in acceptione nominis.

90. Ex his facilis est resolutio secundæ partis quæstionis, nam si Deus cognoscat entia rationis, dicendum est iuxta secundum modum dicendi quod eo ipso faciat entia rationis non secus ac homo, & consequenter quod omnis intellectus possit facere ens rationis, quia si diuinus potest, poterit Angelicus, & consequenter omnis, quamuis autem cognosceret entia rationis, si tamen ad ea faciendum requiratur iudicium falsum, euident est Deum

non posse facere entia rationis, & consequenter ens rationis non posse fieri ab omni intellectu, quia euident est Deum non posse habere iudicium ullum falsum, hoc enim esset maxima imperfectio eius & contra perfectionem summam veracitatis eius in cognoscendo. Quod si non cognoscat entia rationis, tum æquè certum est, quod non possit illa facere, & consequenter etiam quod ens rationis non possit fieri ab omni intellectu, quia non sunt nisi cognoscendo ipsa: unde tota difficultas secundæ partis est, an Deus cognoscat illa, necne; quod examinabitur quæstione sequenti.

QUÆSTIO IX.

An Deus cognoscat entia rationis.

91. Prima sententia est Deum cognoscere entia rationis indirecte, hoc est quatenus cognoscit cognitionem illam, qua fiunt entia rationis, & qua cognoscuntur. Ita *Suar. supra sect. 2. Riquius. dub. 5. de ente rationis. Merinerus disp. 3. de vniuersalib. q. 6.*

Secunda sententia est, Deum non cognoscere ens rationis, directe aut indirecte. Ita *Vasq. 1. par. disput. 118. 73. Caberus disp. 1. de vniuersalib. dub. 8.*

Tertia sententia est Deum cognoscere ens rationis directissime. Hanc præter Scotistas fere omnes tenent *Lorca 1. 2. sect. 1. disput. 25. Arrubal disp. 34. c. 7. Aggredius tom. 1. de beatitud. lib. 5. q. 6. Fonseca lib. 7. met. c. 8. & alij plures.*

CONCLUSIO I.

92. Deus cognoscit entia rationis, & quidem directe. Hæc est communior, & prima pars est contra secundam sententiam, secunda contra primam.

Probatur prima pars, quia Deus comprehendit omnes actus intellectus humani, ergo cognoscit obiecta eorum, quia impossibile est comprehendere aliquem actum, quin cognoscatur obiectum eius, cum sit ratio determinans intellectum ad tale obiectum: sed obiectum actus, quo cognoscitur ens rationis, est ipsum ens rationis; ergo Deus cognoscit ens rationis.

Confirmatur: Deus non cognosceret comprehensue & perfectissime ignem, nisi cognosceret, quod haberet facultatem producendi calorem; nec posset cognoscere talem facultatem, nisi cognosceret calorem, ut per se patet; ergo non cognoscit perfectissime intellectum, nisi cognoscat quod possit cognoscere ens rationis, nec potest cognoscere hoc, nisi possit cognoscere ipsum ens rationis.

Probatur secundò, quia sequeretur Deum non posse cognoscere omnem propositionem veram, sed hoc est absurdissimum. Probatur sequela, quia propositio non potest cognosci esse vera, nisi cognoscatur esse conformis suo obiecto, veritas enim eius consistit in illa conformitate; sed si Deus non cognosceret ens rationis, non cognosceret obiectum alicuius propositionis veræ nimirum huius: chymera est intelligibilis, & impossibilis realiter, quia obiectum est ens rationis.

93. Nec tollit vlla ratio hæc difficultatē quod respondet *Vasques*, actus intellectus, qui versantur circa entia rationis tendere etiam in obiecta realia, & ad illa tantum dicere respectum transcendentalem, unde cum Deus cognoscat obiecta omnia realia, poterit cognoscere omnes actus intellectus. Hoc, inquam, non tollit difficultatem, quia actus intellectus, si dicat respectum transcendentalem ad aliquid, debet illud dicere ad omne quod per ipsum intelligitur, quia est eadē ratio, & consequenter, si ex eo quod dicat respectum transcendentalem ad obiecta realia, non potest perfecte cognosci, quin intelligantur illa obiecta realia, idem erit dicendum de obiectis, quæ sunt entia rationis. Deinde, quando dicitur per propositionem aliquam, chimeram esse intelligibilem, sed impossibilem, prædicatum illius propositionis non dicitur de obiecto aliquo reali, sed de obiecto rationis: ergo ut veritas istius propositionis & ipsa propositio, ut habet rationem propositionis, cognoscatur, non sufficit quod cognoscatur quodcūque reale, sed necessarium est cognoscere istud ens rationis, de quo dicitur istud prædicatum. Præterea omnia realia quæ cognoscit intellectus, quando cognoscit chymeram

Deus cog-
noscat
directe
entia ra-
tionis.

Respon-
sio Vasq.

Relictur.

Ad fa-
ciendum
ens ra-
tionis
sufficit
quæcum-
que cog-
nitio
eius.

An Deus
faciat
entia ra-
tionis.